

MEDI AMBIENT

Un objectiu menys llunyà: el camí cap al residu zero

Quatre iniciatives dels àmbits empresarial, municipal i acadèmic demostren que la societat hi té molt a guanyar si és capaç de reduir al mínim la quantitat de residus que genera

Àngel Panyella: la competitivitat

“Generem un residu, el paper, en una gran quantitat i després tenim tintes, dissolvents, draps, embolcalls de plàstic i bidons de líquids”, explica el gerent d’El Tinter, Àngel Panyella. Creada el 1981, El Tinter va ser la primera empresa d’arts gràfiques i audiovisuals catalana a implantar l’EMAS (sistema comunitari de gestió i auditoria mediamientals). “Del 2000 al 2004 vam introduir un procés de gestió dels residus que ens va portar a reduir-los significativament, especialment els perillosos, tot i que en el mateix període vam augmentar la producció i el consum”. A la línia de la gestió s’hi va afegir la d’ecodisseny, pensada per allargar la vida útil dels productes amb nous usos.

Panyella mostra exemples que estan a la vista: “Un dels més emblemàtics és un test per a plantes fet

amb el cautxú d’imprimir un cop el material ha esgotat la seva funció principal. Dels bidons de 25 litres de dissolvent en fem prestatgeries, abans els omplíem del residu de dissolvent de les màquines, però com que el vam reduir al mínim els aprofitem d’aquesta manera”. Del paper reciclat en surten safates, etiquetes, targeters i calendaris.

Panyella recorda: “Els assessors ens van recomanar que no seguísim per aquest camí, que això era per a grans empreses, però una estudiant de ciències ambientals ens va dir que era una oportunitat per millorar”. “L’opció de millora ambiental ha tingut una repercussió en els costos i gràcies a això podem oferir una reducció de preus continuada als clients”. Panyella veu el residu zero com un motor, “i s’hi pot tendir perquè apareixen tècniques i dissenys nous que ho fan possible”.

Gràfiques
Del dissolvent en surten prestatges, i del paper reciclat, safates

Medicina
Els metges s’organitzen perquè la incineració es redueixi al màxim

Josep Martí: la salut pública

“Per molt que es parli de reciclatge, els models de tractament finalistes dels residus no han desaparegut, seguim enterrant i cremant allò que ja no podem aprofitar i això va en contra de la nostra salut”, sosté Josep Martí, metge del Centre d’Anàlisi i Programes Sanitaris (CAPS), una organització no governamental fundada el 1983 per professionals de la medicina i les ciències socials.

Martí creu que la presència creixent de contaminants orgànics persistents en l’organisme humà, entre els quals les dioxines procedents de les plantes incineradores, és un fet. “I un argument de pes que demostra que, encara que es facin servir les últimes tecnologies en filtres, en cremar els residus contaminem de manera inevitable”. Martí afegeix que la incineració contribueix a augmentar les afectacions respira-

tòries i de malalties cancerígenes”. En aquest context, el CAPS posa els seus serveis a disposició de la comunitat: “Fem un assessorament expert i totalment gratuït, i això és una garantia d’independència”.

L’escenari desitjat per Martí és aquell on les polítiques de prevenció i la recuperació dels residus estiguin estretament lligades a la protecció del medi ambient i la salut de les persones. Martí va començar a treballar en aquest àmbit fa 25 anys oposant-se a l’abocador de la Font-santa a Sant Joan Despí, on ara hi ha els estudis de Televisió de Catalunya. Des de la seva experiència vaticina que, si no aconseguim reduir els residus al mínim, “vindran més conflictes territorials per la ubicació de les plantes de tractament que ningú vol a prop” i recorda que “fins i tot els alemanys porten a cremar residus a Itàlia”.

L’Estratègia Catalana Residu Zero

Àngel Panyella, Josep Martí, Joan de Pablo i Joan Pujol estan compromesos amb el moviment cívic conegut com a Estratègia Catalana Residu Zero (ECRZ). Aquest moviment va néixer el 2011 i la seva finalitat és assolir una gestió preventiva i eficient dels recursos limitats, dels residus i de l’energia, així com de la contaminació. Aquest fòrum està dirigit per una comissió promotora que s’organitza en grups de treball de municipis, universitats, entitats i empreses. La comissió impulsa mesures

polítiques, normatives, tècniques i econòmiques. Al maig es va celebrar a Barcelona el segon Fòrum ECRZ, amb més de 200 participants. A banda de traçar el full de ruta per a cadascuna de les xarxes, es va donar un impuls a un futur Pacte Municipal pel Residu Zero, que implicaria municipis i ens supramunicipals (Agència de Residus, diputacions, consorcis...). La línia de treball de l’ECRZ té correspondència en l’àmbit internacional amb la tasca de la Zero Waste International Alliance.

CRISTINA CALDERER

XAVIER BERTRAL

El residu zero ja és un objectiu possible a Catalunya. Les últimes dades de l'Agència de Residus ha situat el país a nivell centreeuropeu. La recollida selectiva té un impacte en tots els sectors.

ALBERT PUNSOLA

BARCELONA. Al llarg de l'última dècada Catalunya ha fet un progrés extraordinari en la recollida selectiva de residus municipals. Segons les últimes dades de l'Agència de Residus, l'any passat es van generar més de quatre milions de tones de residus, de les quals el 40,93% es van recollir selectivament. Aquesta xifra, deu anys enrere, era del 17% i d'un any per l'altre hi ha hagut un lleuger increment del 0,4%.

Aquest procés implica la separació dels residus en diferents contenidors perquè siguin reciclats i, per tant, evita que vagin als abocadors. Les xifres situen Catalunya a la franja mitjana-alta a Europa, en la qual Àustria, Alemanya, els Països Baixos i Bèlgica tenen el lideratge, amb més del 60 per cent de recollida selectiva.

També és cert que la caiguda del consum i els furts de deixalles han fet baixar un 10% la recollida selectiva de paper i cartró, i gairebé un 3% la de vidre, mentre que la recollida de la fracció orgànica i d'envasos s'ha estancat per sota de l'1%.

També creix la tendència al tractament de la fracció resta en detriment del dipòsit i la incineració.

Els catalans han generat 2,4 milions de tones de fracció resta, la brossa no classificada que va al contenidor gris, quantitat que representa el 59,07% del total. D'aquesta fracció resta, el 35,7% es tracta per separar-ne els materials aprofitables, un percentatge que el 2010 només representava el 21,4%. El que no és aprofitable s'envia a incinerar (20%) o a dipòsits controlats (44,3%).

Els catalans llencen l'altre 41% dels residus als contenidors de recollida selectiva. El paper i cartró ha sumat el 24,6% de la recollida selectiva, seguit del vidre (10,9%), els envasos lleugers (8,2%), la poda (6,3%), i els altres residus (25,2%), com les piles, els medicaments, o els aparells elèctrics, entres d'altres.

Encara hi ha més xifres, les que tenen a veure amb aquesta dinàmica a nivell local: la recollida de fracció orgànica ja s'estén a 724 municipis catalans i ha representat el 24,7% del total.

La repercussió en el totxo

L'activitat industrial va generar 3,9 milions de tones de residus, una xifra lleugerament inferior a la dels anys 2009 i 2010. D'aquests residus, el 78,8% es dediquen a la valorització i

la resta es destinen a la deposició controlada o la incineració. Tot i que la indústria ha baixat el reciclatge un punt percentual en relació al 2010, el sector és el que fa millor la feina en percentatge d'aprofitament dels residus. A això hi contribueix la xarxa d'empreses dedicades a la gestió de residus industrials, que han augmentat fins a les 888, un 33% més respecte a l'any 2007, tot i la crisi. Els residus de la construcció i la demolició han caigut fins als 3,2 milions de tones, un 9% menys que el 2010 i gairebé un 71% menys que el 2006, quan van assolir el nivell màxim.

La separació de la brossa s'està convertint en un hàbit a les llars catalanes. Això sí, en algunes fraccions més que en altres. Els percentatges estan augmentant any rere any. Ara bé, malgrat l'evolució positiva en el tractament dels residus, queda un gran repte pendent: com disminuir-ne la generació. Actualment la generació de residus municipals és d'1,53 kg per habitant i dia, mentre que el 2001 era d'1,55 kg per habitant i dia. L'objectiu és fer baixar aquesta ràtio posant més èmfasi en la prevenció. Els més ambiciosos treballen amb l'objectiu del residu zero. I tenen bones raons per fer-ho. —

Joan Pujol: el civisme

“Vam ser el primer municipi català a implantar el pagament per generació i això ha augmentat la implicació ciutadana en la gestió dels residus”, destaca Joan Pujol, tècnic de sostenibilitat a l'Ajuntament d'Argentona. Aquest sistema es va batejar inicialment com a *taxa justa*. El principi de funcionament és simple: com menys residus genera una llar, menys paga. La manera de comptabilitzar la quantitat de residus és pel volum de la bossa. L'Ajuntament ven unes bosses d'escombraries específiques, el preu de les quals inclou part dels costos de recollida i tractament, i qui més volum de brossa faci, més bosses haurà de comprar. “Aquest sistema fa visualitzar al ciutadà la gran quantitat de residus que fem a casa i alhora és un estímul per reduir-ne la generació”, comenta Pu-

jol. Com en qualsevol altre procés col·lectiu, no tothom segueix: “Hi ha gent que no vol participar en el sistema i el que fan és emportar-se la brossa a un altre municipi, d'això se'n diu turisme d'escombraries”.

El pagament per generació no es va implantar de la nit al dia. Primer es va posar en marxa el sistema de recollida porta a porta al nucli urbà per a les fraccions orgànica i rebuig l'any 2004. Amb aquest pas es va passar d'un 15% de recollida selectiva a un 52%. El pagament per generació va arribar el 2010. El primer any de funcionament la fracció rebuig va baixar un 20%. Aquesta dada és important perquè els municipis han de pagar un cànon per deposició i un per incineració del rebuig. “Ara –recorda Pujol– el cànon de deposició és d'uns 12 euros per tona i el d'incineració de gairebé 6, però en el futur augmentaran”.

Municipis
La taxa justa a Argentona vol estimular el ciutadà per reduir els residus

Universitat
Els mestres creuen que és un laboratori per fer-hi experiments

Joan de Pablo: la consciència

“No es pot fer bandera de l'impossible, però l'estratègia del residu zero és un concepte que fa d'estímul per avançar en aquesta direcció”. Aquest és el punt de vista de Joan de Pablo, director de l'Institut de Sostenibilitat de la Universitat Politècnica de Catalunya. De Pablo és doctor en ciències químiques i catedràtic. En temes ambientals creu que la conscienciació pot venir, de vegades, de l'escassetat: “És el que va passar amb el naixement de la nova cultura de l'aigua al nostre país”. I en el cas dels residus? “El que pot funcionar són els mètodes com el pagament per generació, en què el ciutadà s'adona del cost de tractar les escombraries”.

A De Pablo li agrada reflexionar sobre com i per què actuen les persones, i veu la universitat com un laboratori vivent per realitzar-hi ex-

periments. Des de l'Institut de Sostenibilitat han estudiat els usuaris de biblioteques, escoles i centres de recerca per veure quins patrons de conducta predominen respecte als residus. “Hem observat que el paper és la fracció en què es fa més bona recollida selectiva amb més del 80%, en el plàstic el percentatge baixa notablement i a la fracció resta ens trobem amb un nombre d'impropis (materials que no pertanyen a aquesta fracció) del 75%”.

Això demostra que encara queda molt per fer a la universitat i, per descomptat, en el conjunt de la societat. “El residu zero és un pas que va molt més enllà de la recollida selectiva, perquè qüestiona el residu des de l'origen”, subratlla. El plantejament és més radical, ja que desafia “la cultura d'un sol ús que el capitalisme ha inventat per fer bullir l'olla”.

Les fites per a l'horitzó 2020

El concepte de residu zero inclou la prevenció en camps molt diversos, com la generació, la reutilització, el reciclatge i l'ecodisseny. La consecució de la reducció de residus, en qualsevol cas, és l'objectiu últim d'aquest moviment i ha de ser necessàriament progressiva. Ha d'anar acompanyada d'una disminució en les emissions de diòxid de carboni (CO₂) i, alhora, d'una descarbonització de l'economia. Amb l'objectiu de l'horitzó 2020 els representants catalans organitzats al voltant de l'anome-

nada Estratègia Catalana Residu Zero es plantegen arribar a recuperar com a mínim el 70% dels residus, una xifra que encara queda lluny del 40% actual i que s'assembla molt al 60% que s'està practicant ja al centre d'Europa, en països com Àustria, Alemanya, els Països Baixos i Bèlgica. Un altre dels objectius és dur a tractament de final de canonada (abocament i incineració) com a màxim el 30% dels residus, també sota la màxima d'anar aconseguint percentatges que s'anivellin a Europa.

MANOLO GARCIA